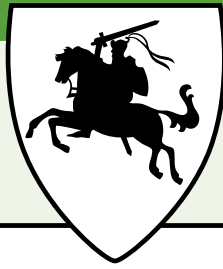

SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Apie pateptuosius ir žemę dirbančius

Kam gyvenimas Lietuvoje yra geras? Politikams ir valdininkams, pasakytų dažnas sunkiai dirbantis ūkininkas. Socializmas iš dažno jų kiemo dar neišėjęs. Dirba su senais traktoriais, duria galą su galu. Šviesesnės ateities nemato, nes tiems, kuriuos išsirinko, jie nerūpi. Šit vilkaviškietis Juozas Balanevičius kartu su sūnumi, kuris pamainomis dar dirba valdišką darbą, turi 50 hektarų nuomojamos ir savo žemės.

Vargsta vyrai su atgyvenusiais užsieniniais traktoriais ir su jaunimui šypsena keliančiais „belorusais“. Piktinasi, kad tie besišypsantys nesupranta, kiek kas kainuoja. Kol tie mėlyni traktoriai atkeliauja į ūkininko kiemą, jų kaina užauga vos ne dvigubai, nes iš to dar reikia uždirbti - valstybei, pardavėjams. Politikoje gerai besiorientuojantis visuomenininkas prieš kiekvienus rinkimus atkunta, vis tiki ir kitus paagituoja tikėti, kad ateis į valdžią mąstantys žmonės. Bet greitai nusivilia.

- Kodėl? Kodėl žmonės nebetiki valdžia? - klausėme ūkininko, visuomenininko Juozo BALANEVIČIAUS

- O jūs, ar tikite? Jie mums akis muilina. Dabar visas jų darbas - kas sugalvos geresnę reformą. Nebuvo ir nebus jokios reformos. Jūs man pasakykite, kur ir kiek valdininkų sumažėjo. Iki šiol jų ne mažėjo, o didėjo. Nei savivaldybėse, nei seniūnijose niekas nepasikeitė. Ministrų taip pat pilnos, ir visi apsivertę darbu. Vieną skyrių uždarys, įkurs kitą. Jei Skvernelis per suvažiavimą sugebėjo ūkininkams į akis pasakyti „pasižiūrėkite, su kokiomis mašinomis jūs važinėjate“. O juk ūkininkas tą mašiną užsidirbęs. Tegul premjeras pats pasižiūri į savo daržą, įrodo, kaip jis už policininko atlyginimą nusipirko tokį sklįpą ir namą pasistatė. Mažinkime biurokratinį aparatą apskritai, o ne kilnokime valdininkus iš kabineto į kabinetą, iš vieno pastato į kitą. Kam to popierizmo tiek reikia, jei yra kompiuteriai. Į laikmenas dokumentus įsirašė, ir viską turi. Rašai projektą - jis būtinai sąsiuvinio dydžio. Visa Lietuva dabar projektuotojais tapo, tai ir pilame visi. Aš taip pat, bet man tų popierių nereikia. Tik tam, kad parodyti. Atvažiavo vienas tikrintojas - parodyk, kitas - parodyk. Jie dirba. Pirmą projektą rašiau, ar ne pieno direktivą, užteko trijų lapų, o dabar - trisdešimt - pažymos iš „Sodros“, Mokesčių inspekcijos, iš banko, Žemės ūkio informacijos centro. Atseit, jie nemato tų dokumentų savo kompiuteriuose. Jie viską mato, pirmiau už mus pamato, bet vis tiek reikia jiems kažką pateikti. Kokia proga už ką tuos eilinius žmones varginti? Mano darbas - aparti žemę, užauginti javus, parduoti, kad žmonės turėtų ką valgyti, o ne popierizmais užversti. Ūkininkas dar turi samdytis buhalterę, lyg be buhalterės Lietuvoje nebus pinigų.

► **Vilkaviškietis ūkininkas Juozas Balanevičius**

- Taip, tarkime valdininkus išvaikysime, bet kur jiems dėtis? Jie taip pat žmonės, valgyti nori?

- Tegul važiuoja į kaimą, kuria ūkius, augina daržus, dirba statybininkais, slaugo lignonius. Jokios dramatos, kad atleis, tą jau reikėjo padaryti prieš dešimt metų. Ministrų nesugrius be jų. Ten reikia protingų, kurių vienas už penkis gali padaryti. Mažiau bus popieriaus gadintojų, Lietuvai bus geriau. Atvažiuoja valdininkai į ūkininkų susirinkimus, konferencijas ir daugiau jie nieko nepasako, kaip tik sankcijos - baudos, baudos - sankcijos. Dabar ketverius metus vadovauja vieni, kitus ketverius - kiti, po jų vėl tie patys sugrįžta. Vėl viskas nuo pradžių, vėl kalti ne jie, o buvusieji. Abejoju, ar kas po šių rinkimų pasikeis. Aš visą laiką buvau optimistas, bet dabar jau nebe. Visą laiką sakau, reikia mažinti atlyginimus valdininkams, kad jiems praeitų noras šiltoje kėdėje sėdėti.

- Ką duos paprastiems žmonėms lignonių naikinimas rajonuose? Kai kurių skyrių jau nebeliek. Pirmiausia uždaryti - gimdymo skyriai.

- Moterys provincijoje ir negimdo, jos jau seniai išvažiavusios į užsienį ar į didmiesčius. Ir vaikų periferijose mažai liek. Užsienyje gimę, jie ten ir gydomi. O kam pensininkui ta liginė? Lova slaugos skyriuje pensininkui reikalinga arba, atleiskit už tiesmukumą, lavininė reikalinga.

- Bet juk yra dar jaunų, kaimie likusių. Šit ir jūsų sūnus čia gyvena, vaikučius augina.

- Pasakysiu atvirai - mano sūnus gyvenimu Lietuvoje nebesidžiaugia. Buvo laikas, kai džiaugėsi. Tik ne dabar, kai tiek melo. Labai jau jis norėtų išvažiuoti.

- Pykite nepykęs, bet Lietuva gražėja, alkstančių nebėra, alkoholikų mažėja...

- Gražėja, sakot? O kad pusė tų gražių namų, automobilių, tų galinčių traktorių užstatyti užsienio bankams to niekas nemato? Žmonės skolinosi iš bankų ir statėsi. Aš taip pat vienas tų skolininkų. Kas nors atsiktų ir išeitum švilpiančiomis kišenėmis. Neskolingi bankams tik tie, kurie gyvena sukrypsiuose nameliuose su šiferiniu stogu. Po karo, iki nepriklausomybės mūsų kaimė buvo nutiesta du kilometrai asfalto, o po nepriklausomybės iki šių dienų - 170 metrų. Juokdariai mes esame. Visi kalba Kaunas, Kaunas pasikeitė. Tikrai pasikeitė. Kas prie Kupčinsko Kaune aštuonerius metus darėsi - švaistė pinigus nežinia kur, o atėjo Matijošaitis - žiūrėkite, kaip Kaunas atrodo. Pinigais, rodos, nepasnigo, viskas už tuos pačius, bet miestas per kelerius metus neatpažįstamai pasikeitė. Tinkamus prie Lietuvos vairo matau tik du vyrus - Matijošaitį ir Malinauską. Pažiūri ir žmogų ir jei tik išgirstu iš jo žodį „Rusija puola“, tu viskas ir baigiasi. Nerinkčiau prezidento taip žodžiais besišvaistančio. Jei už tvoros stovi pulkas šunų su iššieptais nasrais, kam juos erzinti? Juk negali žinoti, ar vartai tvirtai uždaryti.

- Kokių reformų reikia Lietuvai? Ką jūs darytumėte?

- Pirmiausia reikia pradėti nuo Seimo. Jei iš 141 neina suvaldyti 50, tai tų 50 ir nereikia. Jeigu seimūnai galvotų apie Lietuvą, pasiginčiję gali konsensusą surasti, bet kai kiekvienas traukia virvelę į save... Niekaip nesuprasiu, kas Seimo narį padaro pateptuoju? Sėdžiu ne taip seniai vienoje didelėje klinikoje prie gydytojo durų, ateina vienas gerai mums žinomas seimūnas, atsisėda į bendrą eilę. Tik neilgai sėdėjo. Mes visi kaip šuneliai laukiame, kol padarys kardiogramą, o jį atėjęs gydytojas už rančutės ir nusivedė. Tai palaukit, ar yra garbės pas medikus?

- Nenorėčiau sutikti, kad šiuo atveju kalti medikai. Juk tas ger-

biamas Seimo narys galėjo neiti, niekas jo nenutempė.

- Nuo to mes dar neatpratę. Veda ir einame. Nesvarbu, ar karti, ar pamaitinti, ar sodinti ves, vis tiek eisime. Kaip avių banda. Buvo Seimo nariams atskira liginė. Kodėl ją reikėjo uždaryti, jei privilegijų liga vis dar sergame. Bent kitų savo pirmenybėmis nenervintų. Žinote, kas mane dar labai piktina - kad medikai skundžiasi mažais atlyginimais. Jie ima kyšius ir nesijaučia išpareigoję gavę papildomai.

► **Jeigu veža į Skandinaviją mūsų medieną, o iš ten pačių lietuvių pagamintus baldus atgal į Lietuvą, ar ne juokas?**

- Kas ūkininkui yra blogiausia?

- Pasakysiu, kas blogai, sakysit, kad ūkininkai tik dejuoti sugeba. Išties, gero nedaug. Darbininkų kaime nebėra. Dėl to valstybė turėtų prisiimti kaltę, kad juos išvijo. Vienas pažįstamas ūkininkas seniai kalba parduosiąs karvių bandą. Apie 70 jų dar laiko. Vis dar neapsisprendžia, nes širdį skauda. Sunku žmogui visą gyvenimą su gyvuliais dirbusiam šią šaką nukirsti. Jo gyvuliai gražūs, prižiūrėti, sveiki, todėl lenkų pirkliai vis į kiemą suka. Nesusidera, ūkininkas kainos nenuleidžia, bet susiderės. Ir niekam neskaudės, tik jam. Nereikia Lietuvai žemės ūkio. Sužlugdėme kiaulininkystę, sužlugdėme gyvulininkystę, sužlugdysime ir augalininkystę. Ministrų patarėjais, padėjėjais apsiestatę, o patys nieko neišmano. Tegul mane paskiria žemės ūkio ministru, nė vieno patarėjo neliks. Nebijočiau ateiti pas gyvulių šėrėją, karvių melžėją ir paklausti, kaip kam sekasi. Sakysit, nieko nepakeisčiau? Galima pakeisti, jei žinai ką keisti. Ministrų gali priimti kai kurios spren-

dimus pati, teikti juos Seimui svarstyti. Nieko nepadaro, nes jiems neįdomu. Ką daryti, kad ūkininkams būtų gerai? Nieko ypatingo. Pirmiausia produktų perdirbimo įmonės turi būti. Reikia grūdus malti, pyragus kepti ten, kur jie užauginti, o ne plukdyti jūromis, kad kiti pelno turėtų. Kurkime darbo vietas savo namuose, nereikės darbininkams išvažiuoti svetur dirbti. Jeigu veža į Skandinaviją mūsų medieną, o iš Skandinavijos pačių lietuvių pagamintus baldus atgal į Lietuvą, ar ne juokas? Pieną taip pat išveža į Lenkiją, bet už tai Lenkijos supirkėjai moka 39 centus, o Lietuvos - 21 centą.

- Ne visiems blogai Lietuvoje gyventi. Kai kurie nesiskundžia, renčia pilaites gražiausiuose kampuose, augina solidžias sąskaitas bankuose?

- Lietuva turi pinigų, bet kiek ir iššvaisto. Visos statutinės struktūros švaisto pinigus ten, kur to visai nereikia. Pabandykite uždaryti kalėjimuose parduotuves, ir pamatysite, kaip nusikalstamumas sumažės. Kaliniai maistą, patalynę gauna, stogą turi, už elektrą mokėti nereikia. Kam tos parduotuvės zonoje. Kad galėtų prisipirkti kruopų raugą raugti? Nebus parduotuvės, nereikės pinigų, nebus ir „alio, mama, tavo sūnus į avariją papuolė“. Nemažėja nuteistųjų, jų dar daugės, kai tokie dalykai Pataisos namuose vyksta. Ne Pataisos namų vadovų galvas kapoti reikia, o šluoti visą Kalėjimo departamentą ir Teisingumo ministeriją. Visus iki

vieno, jei jie nesugalvoja, kaip dykų eržilų bandą suvaldyti.

- Žvilgteli į policijos suvestines ir atrodo, kad Lietuvoje vieni mušeikos, girtuokliai ir chuliganai...

- Norisi kvatotis, girdint nusi-kaltusiojo charakterizavimą - policijai gerai žinomas. Žinomas ir laisvas. Sovietiniais laikais visuomeninis apylinkės inspektorius turėjo didesnes teises nei dabar policininkas. Jei įgaliotinis atvažiuodavo į kaimą, visi žinojo, kad įgaliotinis atvažiavo. Buvo pagarba ir baimė. Dabar policininkas prieš nevaldomą paauglį negali imtis jokių priemonių be Vaiko teisių apsaugos atstovo. Paauglys gali spjudyti ant policininko, tyčiotis, kol neatvažiuos švelni moteris iš Vaiko teisių. Kokia gali būti pagarba policininkui, kai neblaivus paauglys pareigūną ant vienos raidės varo, o tas tegali stovėti rankas nuleidęs. Žmonės tai mato. Auginame jau kelintą kartą cinikų ir dykaduonių, tad ko stebėtis, kad kalėjimai sausakimši.

Kam tarnauja reformuojamas Vilniaus universitetas

Pastaruoju metu Vilniaus universiteto (VU) vardas skamba vien neigiamame kontekste. Jo vadovybė kritikuojama dėl įvairių nepagrįstų reformų, mažėjančio dėmesio litanistikai, dėl dažnejančio kitaip mąstančiųjų persekiojimo. Visuomeninės organizacijos reikalauja rektoriaus Artūro Žukausko atsistatydinimo, akademinė bendruomenė ragina VU vadovybę gelbėti smukus Vilniaus universiteto prestižą. Akivaizdu, kad kadaise lyderiausioje aukštojoje mokykloje vyksta negerai dalykai.

Apie tai prie ŽALGIURIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JUOZAITIS, Vilniaus universiteto profesorius Vytautas DAUJOTIS, Vilniaus universiteto docentas Kęstutis DUBNIKAS, filosofas Vytautas RUBAVIČIUS. Diskusiją vedė žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: Viešojoje erdvėje girdima aktuali problema, kuri yra ir šios dienos Lietuvos aktualija, - Vilniaus universiteto ateitis. Prisimenu Vilniaus universiteto įkūrimo 400 metų jubiliejų ir judėjimą, kai pirmą kartą į gatves išėjo studentai jautė pakilimą, kai skambėjo žodžiai: „Tegyvuoją lietuvių gimtoji kalba“. Turėjome puikų rektorių Joną Kubilį. Tai, kad aš esu Vilniaus universiteto studentas, man reišė labai daug, visos kitos įstaigos atrodė žemesnio lygio. Dabar universitetą krečia skandalai. Tad kas vyksta Vilniaus universitete?

A.JUOZAITIS: Kadangi mes jau ten nesame, o tik iš šalies stebime, apie tai, kas vyksta, daugiau pasakys galbūt tie, kurie universiteto gyvenimą mato iš vidaus. Visi esame iš Vilniaus universiteto, todėl ir esame tokie. VU paruošė visą Sąjūdžio legioną, galima sakyti, visą protą. Rektoriaus Jonas Kubilius dar ir pasitiko Sąjūdį. Nuo 1958 metų šis įstabus žmogus pradėjo universitetą lietuvininti ir rektoriumi buvo 33 metus. Man dar buvo laimė su juo asmeniškai bendrauti, dar suspėjau pasakyti, kad jis buvo mūsų prezidentas, taip mes jį vadinauome tarp studentų. Ta santarvės dvasia, visi darbai, į kuriuos „įkinė“ rektorius su savo visu štabu, šokdino Lietuvos CK, įbaugino Maskvą. 400 metų jubilėjui nebuvo nei Maskvos, nei Leningrado universitetų rektorių, nes jie pasijuto mažesni. J.Kubilius visur diegė ideologiją, jog Vilniaus universitetas yra seniausias universitetas. Žinoma, tai buvo netiesa. Senesnis buvo Karaliaučiaus, tačiau tas tylėjo, nes dar nebuvo universitetas, o buvo pedagoginis. Dabar, aišku, jau netylėtų. Kitaip sakant, Vilniaus universitetas

buvo ne tik didinga, bet ir svari, visiškai netolima praeitis, mokslo viršūnė, šviesulys. Dabar jis tiesiog krenta į duobę mieste, kuris nėra depresinis. Vienintelis miestas - Lietuvos sostinė, kuris nemažėja gyventojų skaičiumi. Jis, žinoma, neturi mažėti ir studentų skaičiumi, nors Kaunas yra gausesnis studentų miestas. Ir štai toks progresuojantis miestas kaip Vilnius visos Lietuvos kontekste dabar turi tokią juodąją skylę. Viskas susiveda į rektoriaus asmenybę, į tą tvarką, kurią jis įvedė prieš kokius trejus metus: naikinama humanitarija, o techniniai mokslai arba aukštosios technologijos verčiamos tarnauti verslo struktūroms.

G.JAKAVONIS: Na, o kas jame vyksta žiūrint iš vidaus?

V.DAUJOTIS: Aš norėčiau kalbėti šiek tiek plačiau. Ten faktiškai vadovybė ir Taryba, kuri turi teisę tą vadovybę tvarkyti, paskirti ir atleisti, jeigu ji nesusi-tvarko su pareigomis, nesupranta, kas yra universitetas. Dabar susiduria du dalykai: komercinės rinkos vertybės ir vertybės, simbolizuojančios pilietinę visuomenę, - tai, kas sudaro demokratijos pagrindą. Visą užgožia pirmoji dalis ir dabar esanti vadovybė koncentruojasi tik į komerciją. Antroji dalis, reikiamai, kad universitete yra augimas žmogus, pilietis, ugdomos jo moralinės savybės, yra svarbesnė. Techninių dalykų gali būti mokoma bet kurioje mokykloje ir siaurai. Universitetui reikalinga antroji funkcija ir ji yra svarbesnė už pirmąją. Bet kadangi pirmoji, tai yra komercinė veikla, duoda pinigus, tad mokslas yra orientuotas į verslą. Toks supratimas brendo nuo seno. Pažiūrėkite, visi vadovai nuolat kalba tik apie universitetų autonomiją, nes tik autonomija trukdo kištis valstybei ir didina rektorių valdžią. Visiems svarbu turėti akademinę laisvę. Viršutiniam lygyje niekas nesupranta šios akademinės laisvės. Šiai dienai susiduria dvi visiškai skirtingos pasaulėžiūros: tiesos ieškojimas ir tiesos užgnaižimas. Šia ideologija prisidengiant ir daromi tokie veiksmai. Ko čia nesuprasti? Paėmė ir išmetė žmogų iš universiteto, neįvertinęs jo nuopelnų ir pan.

Vyksta reforma ir aš norėčiau atkreipti dėmesį, kad ta reforma, kurią labai dažnai vadina „krepšeline reforma“, yra žymiai plaulesnio masto. Ji turi didesnį užduotį. Visos reformos esmė yra „pakirsti“ universitetą. Anksčiau ar vėliau reikėjo imtis universitetų, todėl pirmiausia reikia „imti“ pačius stipriausius. Taip buvo pa-

Arvydas JUOZAITIS
Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio pradininkas

Vilniaus universitetas buvo ne tik didinga, bet ir svari, visiškai netolima praeitis, mokslo viršūnė, šviesulys. Dabar jis tiesiog krenta į duobę mieste, kuris nėra depresinis

dabar jame yra ugdomi konformistai, išstumiami tie žmonės, kurie ieško tiesos, gali atskleisti tiesą ir ją skleisti. Dabar universitetui nereikalingi žmonės - piliečiai. Žmonės, kurie tokius ugdymo, metami lauk iš universiteto.

G.JAKAVONIS: Visai neseniai turėjome pokalbį apie mediciną ir pasirodo, jog ligoninė yra ne pelno siekianti organizacija, bet vos tik pradeda kalbėti sveikatos ministras, jis kalba apie pelningas ir nepelningas ligonines, o ligonių reikalai, gydytojų atlyginimai niekam neįdomūs. Net tarybiniais laikais Vilniaus universiteto diplomai buvo vieninteliai iš Lietuvos aukštųjų mokyklų galiojantys ir užsienyje. Kas atsitiko, kad ta aukštoji mokykla, kuria mes didžiavomės, dabar yra tokioje juodoje skylėje?

K.DUBNIKAS: Vyksta reforma, kuri prasidėjo beveik prieš 10 metų. Dabar ji sėkmingiausiai vyksta būtent Vilniaus universitete. Visiškai sutinku su Vytauto kalba apie universitetų suprekinimą, tik nesutinku su tuo, kad žmonės nesupranta, ką daro. Nereikia nuvertinti nei rektoriaus, nei administracijos, nei Tarybos narių, kurie susitaiko su persekiojimais ar-

Kęstutis DUBNIKAS
Vilniaus universiteto docentas

Baimė yra begalinė, nes yra rizika prarasti darbo vietas

ba juos tiesiogiai vykdo. Universitetas turi visai kitą misiją - jis turi tapti globalaus pasaulio aukštojo mokslo dalimi, atsisaityti nuo visų tradicijų, nuo valstybinių prievolių. Konkrečiai Vytautas Radžvilas trukdo visiems štieiems dalykams ir sąmoningai tai daro, vadinas, susidoroti reikia. Juolab kad tai leidžia pati reformos dvasia, ideologija. Šia ideologija prisidengiant ir daromi tokie veiksmai. Ko čia nesuprasti? Paėmė ir išmetė žmogų iš universiteto, neįvertinęs jo nuopelnų ir pan.

Vyksta reforma ir aš norėčiau atkreipti dėmesį, kad ta reforma, kurią labai dažnai vadina „krepšeline reforma“, yra žymiai plaulesnio masto. Ji turi didesnį užduotį. Visos reformos esmė yra „pakirsti“ universitetą. Anksčiau ar vėliau reikėjo imtis universitetų, todėl pirmiausia reikia „imti“ pačius stipriausius. Taip buvo pa-

imtas KTU. Pirmiausia reikia sugriauti universiteto bendruomenę. Kodėl tą reikia padaryti? Kad įvyktų tai, kas dabar vyksta: su žmonėmis gali susidoroti dėl politinių pažiūrų, o bendruomenė turi tylėti ir bijoti. Senatas turi būti paniekintas ta prasme, kad suprastų savo neįgalumą.

G.JAKAVONIS: Augom tarybiniais laikais, bet turėjome „smetoniškus“ mokytojus, dabar turim nepriklausomą Lietuvą, bet turim sovietmečio mentaliteto palikimą...

VRUBAVIČIUS: Mes turim tam tikrą dalį sovietmečio, kuris labai gerai instituciškai pritiko prie globalizacijos ir prie eurointegracijos, prie visos tos ideologijos, kad viskas turi tarnauti rinkos interesams. Lietuvos sąlygoms įvyko tragedijos, nes viskas, kas buvo pritaikyta neoliberalios Vakarų visuomenės, čia buvo pritaikoma visuomenei, kuri neturėjo išsiugdžiusi jokių atsvarų, svirtų, kultūrinių gebėjimų tas idėjas iš dalies „nukenkšminti“. Buvo pritaikyta pačiu paprasčiausiu, brutaliausiu ir tarsi vieninteliu tinkamu būdu - mes buvome „permesiti“ ir savų varovų išvartyti į tą rinką, kuri asocijavosi su Gariūnais. Bet buvo nutyliama, kad Gariūnai ir visos kitos laisvos rinkos yra valdomos reketininkų ar STT pareigūnų, kurie emė duoklę.

Švietimo sistema labai aiškiai perėjo į naują būvį, kai buvo atsakyta Meilės Lukšienės ir kitos labai aiškios programos. Atsakyta, nes ji pasirodė ideologiškai nelabai tinkama, reikalavo švietime įtvirtintų principų, ir niekaip

negalėjo sutapti su tuo vaizdiniu, kad viskas turi tarnauti rinkos interesams. Toje programoje ideologija buvo aiški: kritiškas, plataus išsilavinimo, išauklėtas, su plačia kultūrine kryptimi žmogus pasirodė visiškai nereikalingas. Aukštoji mokykla perėjo per du veiksmus: tragikomiškumą ir tragediją. Tragikomiškumas - visų aukštųjų mokyklų universalizacija ir į tą universalizacijos vyksmą įsitraukė beveik visas akademinis elitas. Visi aiškiai suvokė, kad Lietuvoje negali būti tiek universitetų, jeigu mes norime išlaikyti universiteto turinį ir supratimą, kas yra universitetas, kokia apimtimi jis gali egzistuoti. Dalis elito buvo prirašoma prie aukštųjų mokyklų, kad atitektų reikalingos profesūros skaičių, mokslinius darbus ir t.t. Visi suprato, kad tai yra „feikas“, bet gerai apmokamas. Atsirado labai daug pavadinimų, bet be turinio. Turinio ir negalėjo būti, nes Lietuvoje nėra tiek profesorių ir aukštojo mokslo dėstytojų, kad jie laiduotų turinį, nebuvo tiek programų, kurias buvo galima įdiegti ir kurios atitektų visą universiteto apimtį. Buvo gal trys aukštosios mokyklos, daugiau nebuvo. Kodėl tas universiteto vardas buvo pridėtas prie daugelio aukštųjų mokyklų? Nes buvo tikimasi iš valdžios deramo universitetinio finansavimo.

Buvo pritaikyta pačiu paprasčiausiu, brutaliausiu ir tarsi vieninteliu tinkamu būdu - mes buvome „permesiti“ ir savų varovų išvartyti į tą rinką, kuri asocijavosi su Gariūnais. Bet buvo nutyliama, kad Gariūnai ir visos kitos laisvos rinkos yra valdomos reketininkų ar STT pareigūnų, kurie emė duoklę.

Švietimo sistema labai aiškiai perėjo į naują būvį, kai buvo atsakyta Meilės Lukšienės ir kitos labai aiškios programos. Atsakyta, nes ji pasirodė ideologiškai nelabai tinkama, reikalavo švietime įtvirtintų principų, ir niekaip

G.JAKAVONIS: Kodėl visa tai atsitiko, tarsi ir aišku. Ką dar būtų galima padaryti, kad

Vilniaus universitetui būtų sugrąžintas geras vardas?

A.JUOZAITIS: Vilniaus universitetas pradėjo gimti kaip jėzuitų kolegija. Kadangi krašto galimybės augo, reikėjo kuo daugiau protinių kraštų valdančių žmonių. Todėl tas vadinamasis „universalus protas“ naudojamas lokaliai, jis neturi kažkur kitur pasklisti, o valdyti žemę. Jėzuitų ideologija - turi valdyti tai, kas tau duota, o Dievo duota ši žemė ir šie žmonės. Universitetas tai turi atlikti aukščiausi lygiu. Kas įdomiausia, kad ši tradicija yra išlikusi iki XX a., bet du pasauliniai karai ir ypač komunizmo ir fašizmo ideologijos

Vytautas RUBAVIČIUS
Filosofas

Aukštosios mokyklos dabar akivaizdžiai humanitarinius mokslus stumia į paraštes ir mažina jų apimtį. Juk humanitariniai mokslai nieko neuždirba

viską sumaitojo. Kadangi mes perėjome šias girnas, universitetas turėjo būti surusintas. Šias girnas sustabdėme, bet vis tiek sovietizmas buvo įdiegtas, ypač per visuomeninius mokslus. Šis neoliberalizmas visiškai naikina sukorumpuoti. Vilniaus universitete ruošiami žmonės, kurie visuose pritarių valdžiai, viskas yra griauinama, visi ryšiai su valstybe? Ar mes dar sugebėsime apginti tą universalus proto naudojimą lokaliomis sąlygomis, kas mums duoda valstybę?

G.JAKAVONIS: Universiteto tradicijos griauamos ir man tai siejasi su poetu Justinu Marcinkevičiumi, kuris taip

pat jau pradėtas vadinti sovietmečio poetu. Kodėl viskas taip apsieverčia?

V.DAUJOTIS: Taip, sovietinėje Lietuvoje jį globojo valdžia, nes jai reikėjo patraukti tokią asmenybę į savo pusę. Tačiau jis išliko poetu. Jis nuėjo į Sąjūdį žinodamas, kad praras viską. Buvo turi kažkur kitur pasklisti, o valdyti žemę. Jėzuitų ideologija - turi valdyti tai, kas tau duota, o Dievo duota ši žemė ir šie žmonės. Universitetas tai turi atlikti aukščiausi lygiu. Kas įdomiausia, kad ši tradicija yra išlikusi iki XX a., bet du pasauliniai karai ir ypač komunizmo ir fašizmo ideologijos

Grįžtant prie universiteto, tai tas sukomercinimas... Pati idėja Vakaruose atlieka savo funkciją, bet Lietuvoje... Gerai yra pasakęs Arvydas Šliogeris, kad kiekvienas

bus universitete. Akademinis personalas ir jo kokybė yra universiteto alfa ir omega. Jeigu bus puikūs specialistai, pinigai atplauks.

G.JAKAVONIS: Kas Lietuvos valdžioje gali trinktelėti kumščiu ir pasakyti „baikit šias nesąmones“. Juk nuo švietimo priklauso mūsų Tautos likimas. Galvoju, kas - švietimo ministrė, ministras pirmininkas, Seimo pirmininkas ar prezidentė gali padaryti tvarką, kai matoma, jog tikrai yra absurdas. Visi mato, bet visi kažkodėl tyli.

K.DUBNIKAS: Čia yra labai rimta problema. Kai Vytautas Radžvilas davė interviu apie visą istoriją, kuri yra ne tik universiteto, bet ir visos Lietuvos istorija, jis teisingai pasakė, kad čia jau seniai nėra kova dėl darbo vietų. Vadinas, ta kova yra tarp tos ideologijos ir tarp tos politikos, kuri yra vykdoma kaip neoliberalistinė ir konkrečiai griauanti universitetą. Iš tikrųjų Vytautas stojo į labai didelę kovą, tai yra labai drąsus žingsnis. Toks veiksmas, akivaizdu, jam yra pavojingas, todėl visiškai realu, kad jis bus išmestas iš universiteto. Bet kova nebus baigta. Tai yra tik laiko klausimas, ar vis dėlto prabus akademinė bendruomenė ir, kalbant šiek tiek plačiau, ar pakils tokia galia, kuri privers nevaidinti stručio apsimetant, kad nieko čia nevyksta. Kodėl niekas nedaro jokių žingsnių? Nes jie skaičiuoja kitaip. Tiesiog neapsimoka. V.Radžvilas išmėtomas iš universiteto yra visų geidžiamas. Kodėl neatsiranda žmonių Seime, kurie sustabdytų visą tai? Aš manau, kad gali atsirasti, bet galbūt reiktų padrašinti Švietimo ir mokslo komitetą. Seimas yra Vilniaus universiteto steigėjas. Švietimo ir mokslo komitete yra svarstomi gan konkretūs klausimai, ne šiaip susiję su švietimu ar mokslu, bet ir dėl universitetų veikimo. Prisimenu, kaip buvo svarstomas LEU klausimas, kai studentai buvo priimti į neakredituotas studijų programas, ir buvo tikimasi, kad tos programos bus greitai akredituotos. Procesas užtruko ir buvo didelis, rimtas svarstymas. Galima palyginti su tuo, kas dabar vyksta Vilniaus universitete. Turinio omenyje ne tik konkretų konkurso į profesoriaus pareigas atvejį, bet bendrai vykdomą dartinio Vilniaus universiteto rektoriaus reformą, kurios pagrindinis tikslas yra sugriauti akademinę bendruomenę. Visi viską žino, visi viską supranta, bet tuo pačiu žmonės iš tikrųjų bijo. Baimė yra begalinė, nes yra rizika prarasti darbo vietas.

G.JAKAVONIS: Vis prisimenu Vareną, kurią valdo liberalai. Per Vytauto Radžvilovo viešojoje bibliotekoje, buvo prisirinkę jaunųjų liberalų. Jie trukdė Radžvilui kalbėti, neva šis yra ribotas, o štai jie yra pasaulio žmonės. Neišlaikiau ir

jis neturi turėti plataus humanitarinio išsilavinimo, nes humanitarinis išsilavinimas ir kultūrinis pasaulio pažinimas kelia žmogaus savivertę, žmogus jaučiasi pažemintas, gyvendamas tokioje aplinkoje. Todėl aukštosios mokyklos dabar akivaizdžiai humanitarinius mokslus stumia į paraštes ir mažina jų apimtį. Juk humanitariniai mokslai nieko neuždirba. Mes turime sistemą, kurioje viskas turi būti pamatuota tam tikrais skaičiais. Lietuvių yra įgudę skaičių kūreiviai. Turime žmones, kurie prisitaiko, turime aukštojo mokslo įmones, kurios teikia tik paslaugas, kurių pagrindinis tikslas ir keliamas misija - kuo daugiau prisitraukti užsienio studentų.

A.JUOZAITIS: Iš tikrųjų šiuo atveju prezidentė atliko savo vaidmenį tvirtindama dvi ministres - kultūros ir švietimo ir mokslo. Daugybė atvejų susideda į tą galią tvirtinant ministrus. Turį būti šį administracinę jėgą naudojama valstybės labai. Reikia piktetuoti, bet kas eis į piktetą? Išaina tik pensininkai, bet ar eis studentai - nežinau. Reiktų kreiptis į studentų sąžinę.

Vytautas DAUJOTIS
Vilniaus universiteto profesorius

Dabar esanti vadovybė koncentruojasi tik į komerciją

Jie šventa laikė ir lietuvių kalbą, knygą, raštą, daug kovojo, prieš paimdami vartyti knygą plaudavo rankas, o valstybė irgi buvo be galo svarbi. Dabar mes perėjome į tokį istorijos tarpsnį, kai yra aiškinama, jog valstybė yra nereikalinga, čia yra nacionalizmo „bacių“ skleidimas, visus tautiškius reikia išmesti į istorijos šiukšlyną ir reikia pereiti į europietiško lygmenį. Suvokiame tuštybę, kuri yra pavojinga pačiai Vakarų civilizacijai, nes ji taip pat yra įėjusi į savinaikos tarpsnį. Klausimas, ar kai kurios valstybės ir politiniai elitai dar prisivers susimąstyti. Aš kalbu tik apie susimąstymą, nes tų būdų, ką reiktų daryti, vienu ypu nelabai pasiūlysi.

Pažiūrėkime, kas vyko mūsų švietimo sistemoje per porą dešimtmečių, kai išsilavinimo iš sovietų okupacijos. Pagal visus duomenis, kuriuos pateikinėja Eurostatas ir kt., mūsų švietimo kokybė nuo sovietmečio blogėja, tačiau mes nepaliaujamai vykdėme reformas, kurios turi gerinti švietimo kokybę. Kas čia yra? Tas klausimas, kai pasižiūri į duomenų kreives ir į išleistus pinigus reformoms, yra akivaizdus politinis klausimas. Kodėl jis yra nesprenžiamas iki šiol? Vadinas, jis yra labai tinkamas šiai sistemai, taip ir turi būti. Nes išsilavinęs žmogus yra nereikalingas, vietinei rinkai jis yra nereikalingas, mes tą pamatome iš minimalaus darbo užmokesčio, kuris yra mokamas daugeliui piliečių. Kad žmogus būtų dar labiau tinkamas visoms funkcijoms atlikti ir tam menkam atlyginimui,

jis neturi turėti plataus humanitarinio išsilavinimo, nes humanitarinis išsilavinimas ir kultūrinis pasaulio pažinimas kelia žmogaus savivertę, žmogus jaučiasi pažemintas, gyvendamas tokioje aplinkoje. Todėl aukštosios mokyklos dabar akivaizdžiai humanitarinius mokslus stumia į paraštes ir mažina jų apimtį. Juk humanitariniai mokslai nieko neuždirba. Mes turime sistemą, kurioje viskas turi būti pamatuota tam tikrais skaičiais. Lietuvių yra įgudę skaičių kūreiviai. Turime žmones, kurie prisitaiko, turime aukštojo mokslo įmones, kurios teikia tik paslaugas, kurių pagrindinis tikslas ir keliamas misija - kuo daugiau prisitraukti užsienio studentų.

A.JUOZAITIS: Iš tikrųjų šiuo atveju prezidentė atliko savo vaidmenį tvirtindama dvi ministres - kultūros ir švietimo ir mokslo. Daugybė atvejų susideda į tą galią tvirtinant ministrus. Turį būti šį administracinę jėgą naudojama valstybės labai. Reikia piktetuoti, bet kas eis į piktetą? Išaina tik pensininkai, bet ar eis studentai - nežinau. Reiktų kreiptis į studentų sąžinę.

Vytautas DAUJOTIS
Vilniaus universiteto profesorius

Dabar esanti vadovybė koncentruojasi tik į komerciją

V.DAUJOTIS: 200 studentų pasirašė kreipimąsi, kad būtų neilečiamas V.Radžvilas, kad būtų paliktas. Ar rasit bent vieną profesorių Lietuvoje, kurį gintų 200 studentų?

G.JAKAVONIS: Arvydas sako, kad prezidentė turi reaguoti tvirtindama ministrus...

V.DAUJOTIS: Nemanau, kad administracija padės. Tauta tyli, bet turi prasidėti mitingai, piketai. Jeigu, pavyzdžiui, ateitų prie Seimo 10 tūkst. studentų, valstybės ir politiniai elitai dar prisivers susimąstyti. Aš kalbu tik apie susimąstymą, nes tų būdų, ką reiktų daryti, vienu ypu nelabai pasiūlysi.

Pažiūrėkime, kas vyko mūsų švietimo sistemoje per porą dešimtmečių, kai išsilavinimo iš sovietų okupacijos. Pagal visus duomenis, kuriuos pateikinėja Eurostatas ir kt., mūsų švietimo kokybė nuo sovietmečio blogėja, tačiau mes nepaliaujamai vykdėme reformas, kurios turi gerinti švietimo kokybę. Kas čia yra? Tas klausimas, kai pasižiūri į duomenų kreives ir į išleistus pinigus reformoms, yra akivaizdus politinis klausimas. Kodėl jis yra nesprenžiamas iki šiol? Vadinas, jis yra labai tinkamas šiai sistemai, taip ir turi būti. Nes išsilavinęs žmogus yra nereikalingas, vietinei rinkai jis yra nereikalingas, mes tą pamatome iš minimalaus darbo užmokesčio, kuris yra mokamas daugeliui piliečių. Kad žmogus būtų dar labiau tinkamas visoms funkcijoms atlikti ir tam menkam atlyginimui,

Parengė Gediminas JAKAVONIS

Visa filmuota medžiaga tinklalapyje www.suzalgiuru.lt

NACIONALINIŲ VERTYBIŲ RINKIMAI 2018

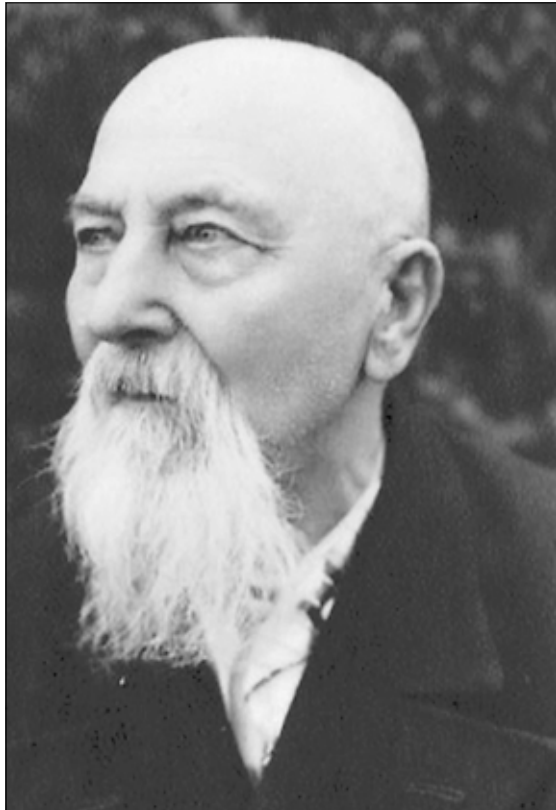
2018 metų NACIONALINĖS VERTYBĖS pristatomos penktadieniais „Žalgirio“ nacionalinio pasipriešinimo judėjimo priede su „Respublika“. Rašykite ir Jūs! NACIONALINIŲ VERTYBIŲ RINKIMAI 2018, A.Smetonos g. 2, Vilnius LT-01115, arba el.paštu redaktorius@respublika.net. Tel. (8-5) 212-35-25

M.Jankus - Mažosios Lietuvos patriarchas

Kas nėra girdėjęs apie Rambyną? Šventąjį skalvių, žemaičių bei lietuvininkų kalną ant Nemuno kranto? Tai Vydūnas jo istorinę atmintį taip gražiai atgaivino, chorų dainomis pašlovino. Tik gaila, kad Nemunas didesniąją kalno dalį yra išplukdęs į marias. Ir net įžymųjį aukuro akmenį, kuriame žaižaruodavo besileidžiančios saulės spinduliai, upės bangos pasiglemžusios. Bet simboliška: juk romėnų žemės aprašymuose Nemunas pavadintas Chronos, taigi Laiko dievo upe. O laike viskas nuskęsta: ir šlovinga istorinė praeitis, ir didingi sumanymai bei viltys. Viskas nuskęsta, išskyrus tautos dvasią. Ji nemari, jeigu maitinama istorine atmintimi...

Prie Rambynų kalno prigludęs Bitėnų kaimelis. Šiandien nedaug jo sodybų belikę senų medžių paunksmėje. Tačiau šiame kaime įkurtas įdomus muziejus - Martyno Jankaus spaustuvė, veikusi 1892-1909 m. Būtent čia būta lietuviško žodžio šaltinio, gaivinusio tautą XIX-XX amžių sandūroje. Rugpjūčio 7-oji čia ypatinga diena, - pažymimas Martyno Jankaus, šio nenuoramos knygininiko, nenuilstančio kultūros darbininko gimtadienis. O šiomet ir sukaktis neeilinė, 160-oji. Bitėnai - M.Jankaus ir gimtinė, ir amžinojo poilsio vieta.

Martynas Jankus - labai ryški asmenybė tautinio atgimimo istorijoje. Kaip knygų leidėjas ir platintojas neturėjo sau lygių. O svarbiausia tai, kad jis spaudos darbus susiejo su Mažosios Lietuvos nacionaliniu bei politiniu judėjimu. Jo veiklos dėka formavosi tvirta Mažosios ir Didžiosios Lietuvos kultūrinio bei visuomeninio politinio suartėjimo tradicija. Juk tarp abiejų kraštų būta didelių skirtumų: ekonominiu ir

► Martynas Jankus (1858-1946)

apšvietos lygmeniu mažlietuvių pranoko savo tautiečius Didžiojoje Lietuvoje; skirtingos buvo ir religinės konfesijos.

Sunku suminėti visus M. Jankaus nuopelnus tautai ir Lietuvai - jo gyvenimas tik tam ir buvo skirtas. Lietuvišką veiklą pradėjo 1882-1883 m. savo paties surinktų liaudies dainų publikavimu. 1885-aisiais jis su bendraminčiais įsteigė kultūros draugiją „Birutė“, 1890-aisiais kartu su Jonu Smalakiu ir Dovu Zauniumi įkūrė pirmąją politinę partiją, tuomet pavadintą „Lietuviškos konservatyvų draugystės komitetu“. Nuo 5-ojo iki 8-ojo numerio leido kaip atsakingasis redaktorius garsiąją Jono Basanavičiaus įsteigtąją „Aušrą“; jo namuose Bitėnuose gyveno laikraščio redaktoriai Jonas Šliūpas ir Jurgis Mikšas. Organizaciniai, finansiniai, administraciniai rūpesčiai - viskas gulė ant M.Jankaus pečių. Palaikė spaudos ryšius su JAV lietuviais, latvių, lenkų, gudų tautinio sąjūdžio vei-

kėjais. 1889-aisiais jis įsigijo ir spaustuvės įrangą; daug privargo ją išlaikdamas. Tačiau kokie rezultatai! Iš viso šiame kaimelyje išspausdinta 312 lietuviškų knygų ir 15 periodinių leidinių; gotišku ir lotynišku šriftu, skirti tiek Mažajai, tiek Didžiąjai Lietuvai. Per savo veiklos metus M.Jankus pats parašė 43 knygas, brošiūras, kalendorius. Viena jų skirta senajam Vilniaus universitetui, - tai pirmoji lietuviška mūsų mokslo švęturio istorija. M.Jankus leido ir pirmąjį satyrinį žurnalėlį „Tetutė“, siekdamas juoku gydyti tautos skaudulius, kreipti ją į mokslą, šviesą.

Bitėnuose M.Jankus buvo pasistatęs savitos architektūros dvi aukštų spaustuvės pastatą. Pirmajame aukšte įkurdino nedidelę kontorą ir rinkyklą su aštuoniomis darbo vietomis, antrajame - gyvenamuosius kambarius spaustuvės specialistams ir mokiniams. Prie namo glaudėsi vienaaukštis plytinis priestatas, kuriame veikė

spausdinimo ir kitų darbų skyrius. Išspausdintus ir iš kitų leidėjų supirktus spaudinius knygnešiai išgabendavo į Lietuvą. Bitėnų sodyba tapo lyg ir centriniu knygų sandėliu, svarbia užėiga Lietuvos knygnešiams. Prūsų valdžios už lietuvišką veiklą, kurioje, oi, kaip nevengė šmaikštaus

► Martynas Jankus - labai ryški asmenybė tautinio atgimimo istorijoje. Kaip knygų leidėjas ir platintojas neturėjo sau lygių

žodžio (juk valdžia labiausiai bijo būti išjuokta), buvo baustas ar ne 40 kartų - areštais, pinigėmis bandomis. Bręstant Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo siekiui, M.Jankus tapo politinio Mažosios ir Didžiosios Lietuvos suartėjimo propaguoju. 1917 m. Rusijos imperijos lietuvių seime Petrograde jis net paskelbė dek-

laraciją apie Mažosios Lietuvos norą susijungti su Didžiąja Lietuva, o 1918 m. grįžęs į tėviškę tapo vienu iš Tilžės akto signatarų. Kaip Lietuvai lojalus mažlietuvių veikėjas, 1920 m. buvo kooptuotas į Lietuvos Tarybą ir dalyvavo propagandinėje veikloje Lietuvai rengiantis jėga užimti Klaipėdos kraštą. 1922 m. pabaigoje Jankus tapo Vyriausiojo Mažosios Lietuvos gelbėjimo komiteto, kuris savo veikla dengė Lietuvos dalyvavimą Klaipėdos sukilime, pirminku.

Keisčiausia šio nuostabaus žmogaus biografijoje - tai, kad buvo savamokslis, baigęs tik pradinę kaimo mokyklėlę... Visa kita įgyta savišvietos būdu, per knygas, beje, atvedusias į laisvą gyvenimą. Stebėtina prigimtinė tautiško ir kultūrinio tapatumo nuovoka!

Prieškario metais dėl tvirtos proletariškos pozicijos ir veiklos, skirtos Mažosios ir Didžiosios Lietuvos suartėjimui, buvo vadinamas Mažosios Lietuvos patriarchu. 1928 m. M.Jankui, minint jo septyniadesimtmečio sukaktį ir Lietuvos nepriklausomybės dešimtmetį, buvo padovanota Amžinoji Rambynų kalno knyga, sverianti 20 kilogramų. Ši atminimų knyga tapo M.Jankaus ir

Mažosios Lietuvos svečių foliantu, joje savo parašus paliko įžymiausi to meto Lietuvos žmonės. Pirmajame puslapyje Vydūno įrašas: „Tegul auga lietuvių tautoje visa, kas gera, kas gražu, kas išmintinga, teisinga ir tvirta. Rambyne, 1928 m. birželio 24 d.“

Senatvėje M.Jankui neilgai teko ramybe ir nuopelnų įvertinimu pasidžiaugti. Po 1939-ųjų Klaipėdos krašto anšliuso jis pasitraukė į Kauną. Karo metais sugrįžo į Bitėnus, bet frontui riedant į Vakarų, vokiečių armijos buvo iškeldintas į Vokietijos gilumą. Mirė Martynas Jankus Flensburge 1946 m. gegužės 23 d. Urna su Mažosios Lietuvos patriarcho pelenais 1993-aisiais buvo iškilmingai perlaidota Bitėnų kapinaitėse, - šalia Vydūno, kitų šio krašto šviesuolių.

Tikrai verta aplankyti senąjį Rambyną, Bitėnų kaimelį ir jo kapinaites, M.Jankaus muziejų-atstatytą spaustuvę; visa tai sukels daug minčių, paliks gražių ir gilių įspūdžių. Per tautines šventes šiandien ant Rambynų vėl skamba lietuviškos dainos, aukure suliepsnoja ugnelė...

► Martyno Jankaus sodybos sode 1972 m. pastatytas paminklinis stulpas su varpu

► 1998 m. atstatyta M.Jankaus spaustuvė Bitėnuose